

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بانکداری و مقررات بازرگانی

مؤلفان:

حامد افراخته

مهرداد بنداری

محمدجواد محمدی نوری

سرشناسه : افراخته، حامد، ۱۳۶۱ -
 عنوان و نام پدیدآور : بانکداری و مقررات بازرگانی / مولفان حامد افراخته، مهرداد بنداری، محمدجواد محمدی‌نوری
 مشخصات نشر : تهران : هوشمند تدبیر، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۱۶۰ ص.
 شابک : ۷۵۰۰۰ ریال: 978-600-93458-8-5

وضعیت فهرست نویسی: قیفا

موضوع : بانک و بانکداری - ایران.
 موضوع : بانک و بانکداری.
 موضوع : بانک و بانکداری (اسلام).
 شناسه افزوده : بنداری، مهرداد، ۱۳۴۴.
 شناسه افزوده : محمدی‌نوری، محمدجواد، ۱۳۵۲ -
 رده بندی کنگره : HG 3270/2 ۱۳۹۲ الف ۷ /
 رده بندی دیوی : ۳۳۲/۱۰۹۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۲۶۲۳۱

انتشارات هوشمند تدبیر

نام کتاب : بانکداری و مقررات بازرگانی
 مولفین : حامد افراخته، مهرداد بنداری، محمدجواد محمدی‌نوری
 ناشر : هوشمند تدبیر
 مدیر اجرایی : گشتاسب آتشبند - هادی حساری
 مدیر مسئول : محمد قجر
 ویراستار علمی : فهیمه حسینی - محمود اسدی
 گرافیک و صفحه‌آرایی : مریم صالحی سیاهپوش - بابک شابی اسکندری شاد
 چاپ اول : هوشمند تدبیر - ۱۳۹۲
 تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
 شابک : 978-600-93458-8-5
 قیمت : ۷۵۰۰۰ ریال

Hooshmand.tadbir@yahoo.com

نشانی مرکز پخش : تهران بلوار آفریقا - بلوار صبا - پلاک ۴۲ واحد ۳۳

تلفکس ۱۲-۲۲۶۵۶۷۱۰

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به ناشر می‌باشد

فصل اول: بانکداری

۱۵	تاریخچه بانکداری در جهان
۱۵	بانکداری در ایران
۱۶	بانک سپه
۱۶	بانک ملی
۱۷	تاریخچه بانک مرکزی
۲۳	بانک مرکزی ایران
۲۳	ملی شدن بانکها
۲۴	ارکان نظام بانکی
۲۴	ادغام بانکها
۲۷	اصول سه گانه بانکداری
۳۰	نقش بانکها و مؤسسات پولی در اقتصاد
۳۲	بانکداری اسلامی در ایران
۳۲	تعریف بانک اسلامی
۳۳	اصول بانکداری اسلامی
۳۴	مرکز مشاوره شریعت اسلامی
۳۴	ودیعه
۳۵	مراجعه
۳۵	مضاربه
۳۵	مشارکت
۳۶	مشارکت مالی (Partnership Financing)
۳۶	مشارکت (Joint Venture)
۳۶	مشارکت دائم
۳۷	مشارکت تقلیلی
۳۸	مشارکت در سرمایه گذاری مخاطره آمیز Capital Musharakah Venture
۳۷	اجاره
۳۷	مزارعه
۳۸	لیزینگ (Leasing)
۳۸	اجاره به شرط تملیک (Purchase Lease to)
۳۸	قرض الحسنه
۳۹	قانون عملیات بانکی بدون ربا
۴۰	تسهیلات اعطائی بانکها
۴۳	چک
۴۳	سفته
۴۴	برات
۴۴	طرفهای شرکت کننده در یک برات: parties to a bill
۴۴	انواع برات
۴۶	چگونگی پیدایش بانکداری الکترونیک در جهان

فصل دوم: سیر تحولات سیستم‌های پولی

۴۷	سیر تحولات سیستم‌های پولی
۴۹	قابلیت تبدیل ارزها
۵۶	مقررات مربوط به حساب‌های ارزی
۷۰	وضعیت ارزی

فصل سوم: تجارت بین‌الملل

۷۳	تجارت بین‌الملل
۷۴	انواع روش‌های پرداخت
۷۴	۱- تجارت براساس حساب بازار
۷۴	۲- بروات وصولی
۷۵	۳- اعتبار اسنادی
۷۵	۴- پیش پرداخت
۷۵	۴- (اعتبارات اسنادی)
۷۵	طرفین درگیر در یک اعتبار اسنادی
۷۶	مراحل انجام یک اعتبار
۷۶	محاسن استفاده از اعتبار اسنادی
۷۶	انواع اعتبارات اسنادی
۷۶	الف) اعتبارات اسنادی از نقطه‌نظر حدود اختیارات فروشنده
۷۷	ب- اعتبار اسنادی از نقطه‌نظر حدود اختیارات خریدار
۷۷	ج- اعتبار اسنادی از لحاظ تأیید و تمهید بانک ابداع شده اعتبار در مقابل ذینفع
۷۸	د- اعتبار اسنادی از لحاظ قابلیت انتقال و واگذاری از ذینفع به شخص ثالث
۷۹	ه- اعتبار اسنادی از لحاظ تجدید اعتبار بعد از هر استفاده بدون اخذ دستور مجدد
۸۲	سیر تشریفات سفارشات خارجی در ایران (واردات)
۸۳	اسناد تجاری
۸۴	۱- پروفرمالاینویس
۸۵	۲- سیاهه تجاری
۸۶	۳- سیاهه گواهی‌شده
۸۶	۴- سیاهه تأیید شده
۸۶	۵- سیاهه کنسولی
۸۶	۶- گواهی مبدا
۸۶	۷- لیست بسته‌بندی و مشخصات کالا
۸۷	۸- گواهی وزن
۸۷	۹- گواهی (کیفیت و بازرسی) کارخانه یا سازنده کالا (فروشنده)
۸۷	۱۰- گواهی بازرسی کالا توسط شخص ثالث
۸۷	۱۱- گواهی تجزیه صادره سازنده کالا
۸۷	۱۲- گواهی لیست سیاه
۸۸	۱۳- گواهی بهداشت و سلامت دام
۸۸	۱۴- گواهی ضد عفونی
۸۸	بارنامه
۹۴	الف - بارنامه حمل دریایی
۹۴	۱- بارنامه گروهی

۹۴	۲- بارنامه پشت سفید یا ملخص
۹۴	۳- بارنامه خط سیر منظم
۹۴	۴- بارنامه سرتاسری
۹۵	۵- بارنامه مرکب
۹۵	۶- بارنامه کانتینر
۹۵	۷- بارنامه شخص ثالث
۹۵	۸- رسید افسر کشتی
۹۵	۹- بارنامه موقت یا رسید کالا
۹۵	۱۰- بارنامه حمل دربست
۹۶	ب - بارنامه هوایی
۹۶	ج - حمل و نقل زمینی
۹۶	۱- حمل و نقل جاده‌ای
۹۷	د - رادنامه (بارنامه) راه‌آهن
۹۸	ه - رسید پستی
۹۸	استاد فیاتا
۹۸	۱. رسید عاملین حمل فیاتا
۹۸	۲. گواهی عاملین حمل و نقل فیاتا
۹۸	۳. بارنامه حمل مرکب فیاتا
۹۹	اینکوترمز
۱۰۱	اصطلاحات:
۱۰۱	EXW
۱۰۱	FAS
۱۰۱	FCA
۱۰۲	FOB
۱۰۲	CFR
۱۰۲	CIF
۱۰۳	CPT
۱۰۳	CIP
۱۰۴	DAF
۱۰۴	DES
۱۰۵	DEQ
۱۰۵	DDU
۱۰۶	DDP
۱۰۸	بیمه باربری
۱۰۸	تعریف بیمه باربری:
۱۰۹	ارکان بیمه‌نامه باربری:
۱۰۹	مجموعه شرایط بیمه باربری
۱۱۲	مدت اعتبار بیمه:
۱۱۲	ارزش مورد بیمه:
۱۱۲	وظایف بیمه‌گذار در وقوع خسارت:
۱۱۳	استنادی که برای درخواست خسارت بایستی به بیمه‌گر تسلیم گردد:
۱۱۴	واریز اسناد و تسویه حساب

۱۱۴	انواع واریز یا تسویه حساب
۱۱۶	آنتره، واریز و تسویه اعتبارات در بانک گشایش کننده
۱۱۶	۱- الف - دریافت مدارک
۱۱۶	۲- الف - کنترل
۱۱۹	۳- الف - اقدام
۱۲۱	۴- الف - اسناد واریز نشده
۱۲۱	ب - واریز و تسلیم اسناد
۱۲۲	ترخیص کالا
۱۲۳	هزینه‌های ترخیص کالا:
۱۲۳	ورود موقت
۱۲۴	کالاهای مرجوعی
۱۲۴	ترانزیت:
۱۲۴	اسناد وصولی
۱۲۴	طرفین بروات و اسناد وصولی
۱۲۵	بخش اول: تعریف وصولی:
۱۲۵	بخش دوم: دستور وصول:
۱۲۶	بخش سوم: رایاه اسناد
۱۲۷	بخش چهارم: تعهدات و مسئولیت‌ها
۱۲۸	بخش پنجم: پرداخت
۱۲۸	بخش ششم: سایر مقررات:
۱۲۹	ضمانت‌نامه ارزی
۱۲۹	تعاریفی از ضمانت‌نامه ارزی
۱۳۰	طرفین ضمانت‌نامه
۱۳۱	انواع ضمانت‌نامه‌های که به طور عمده در تجارت بین‌الملل کاربرد دارد.
۱۳۱	•• ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه یا مزایده
۱۳۱	•• ضمانت‌نامه حسن انجام کار
۱۳۲	•• ضمانت‌نامه پیش پرداخت
۱۳۲	سایر ضمانت‌نامه‌ها که در اعتبارات استنادی زیاد کاربرد ندارد:
۱۳۵	روش‌های تأمین مالی
۱۳۵	۱- از نقطه‌نظر واردکننده یا خریدار:
۱۳۶	۲- از نقطه‌نظر صادرکننده یا فروشنده:

پیشگفتار

همانطوریکه صفات و ویژگی‌های رفتاری ماهی‌ها را می‌توان به سه دسته کلی: کپور، کوسه و دلفین تقسیم نمود، ویژگی‌های رفتاری انسان‌ها را نیز همانند ماهی‌ها می‌توان به سه دسته مذکور طبقه‌بندی کرد.

دسته اول: ماهی‌های کپور هستند که همیشه ماهی‌های قربانی‌اند زیرا پیوسته توسط دیگر ماهی‌ها خورده می‌شوند. در حیات اجتماعی بشر، برخی از انسان‌ها نیز چنین هستند؛ یعنی برخی در زندگی خود نقش ماهی کپور را بازی می‌کنند. آنها کم و بیش و برحسب مورد، قربانی این یا آن چیز، این یا آن مسئله، این یا آن شخص می‌شوند و حتی ممکن است قربانی روابط غلط و تفکرات منفی خود شوند.

دسته دوم: کوسه ماهی‌های هستند که روش (برنده-بازنده) را به کار می‌گیرند. برای اینکه من برنده شوم تو باید بازنده باشی و این کار باید بدون هیچ تمایز و تفاوتی انجام گیرد. برای کوسه ماهی‌ها، هر نوع ماهی، دشمن به حساب می‌آید. هر ماهی یک وعده غذایی بالقوه است. شاید ما نیز این نقش را بازی کرده باشیم یا حداقل در زندگی حرفه‌ای یا شخصی خود با کوسه ماهی‌هایی برخورد کرده باشیم. دنیای سازمان‌ها و دنیایی که ما در آن کار می‌کنیم از دیرباز دنیای کوسه‌ها تلقی می‌شود که گاه صحبت از کارکنانی می‌شود که برای رسیدن به مقام‌های بالا یکدیگر را می‌درند. در دنیای پررقابت امروز، حتی سازمان‌ها گاهی اوقات به‌طور موزیانه به سازمان‌های دیگر حمله می‌کنند. به‌طور خلاصه انسان‌هایی را می‌توان یافت که کم و بیش در حال رقابت دائمی از نوع برنده-بازنده هستند.

دسته سوم: نوع دیگری از حیوانات دریایی، دلفین‌ها هستند. این پستاندار آبرزی بزرگ به‌طور طبیعی بازیگوش و دارای روحیه همکاری است و در ارتباطات خود شیوه برنده-برنده را برگزیده است. دلفین در دنیایی از وفور نعمت زندگی می‌کند. او هیچ کمبودی ندارد و می‌خواهد که همه چیز را با همگان تقسیم کند. اگر یک دلفین زخمی شود، ۴ دلفین دیگر او را همراهی می‌کنند تا خود را به گروه برساند. داستان‌های زیادی نیز وجود دارد که در آنها دلفین‌ها جان انسان‌ها را نجات داده‌اند. پژوهش‌های انجام شده در سان دیه گو نشان داده است که دلفین‌ها علاوه بر داشتن روحیه همکاری، بسیار باهوش هستند. حتی برخی از پژوهشگران آنها را باهوش‌ترین موجودات روی زمین دانسته‌اند.

تحقیق زیر روحیه همکاری و روش‌های برنده - برنده را به خوبی آشکار می‌سازد. در سان دیه گو پژوهشگران ۹۵ کوسه و ۵ دلفین را به مدت یک هفته در یک استخر بزرگ رها کرده و به مطالعه حالات رفتاری آنها پرداختند. ابتدا کوسه‌ها به یکدیگر حمله کردند و در این تهاجم تعداد زیادی از آنها نابود شدند، سپس به دلفین‌ها حمله ور شدند.

دلفین‌ها فقط می‌خواستند با آنها بازی کنند ولی کوسه‌ها بی‌وقفه به آنها حمله می‌کردند. سرانجام دلفین‌ها به آرامی کوسه‌ها را محاصره کرده و هنگامی که یکی از کوسه‌ها حمله می‌کرد آنها به ستون فقرات پشت

یا دنده هایش می‌کوبیدند و آنها را می‌شکستند. به این ترتیب کوسه‌ها یکی بعد از دیگری کشته می‌شدند. پس از یک هفته ۹۵ کوسه مرده و ۵ دلفین زنده در حالی که با هم زندگی می‌کردند در استخر دیده شدند.

ارتباط هدایت شده در جهت راه حل‌ها، تمایزهای پرباری را برای روشن کردن زندگی حرفه‌ای و شخصی ارائه می‌دهد. کوسه تمایزی انجام نمی‌دهد. در دنیای او برای برنده شدن دیگران یا باید بمیرند و یا بیازند. ولی دلفین‌ها بسیار انعطاف پذیرند زیرا در دنیایی سرشار از تشخیص‌های پر بار زندگی می‌کنند. بیایید یکبار دیگر ماجرای استخر سان‌دیه‌گو را مرور کنیم. وقتی یک کوسه با یک دلفین روبه رو می‌شود چه اتفاقی می‌افتد؟ کوسه حمله می‌کند چون روش ارتباطی او برنده - بازنده است ولی دلفین با انعطاف‌پذیری خاص خود فرار می‌کند و می‌گوید من در دنیایی سرشار از ثروت و وفور نعمت زندگی می‌کنم. در دریا برای همه به اندازه کافی غذا هست پس بیا با هم بازی و همکاری کنیم. کوسه دوباره حمله می‌کند و دلفین فرار می‌کند. کوسه توانایی درونی لازم را برای خارج شدن از تنگ نظری ندارد، بنابراین مجدداً حمله می‌کند.

دلفین که می‌بیند دیگر چاره‌ای ندارد می‌گوید: من آنقدر انعطاف‌پذیری دارم که در موقع مناسب به یک کوسه تبدیل شوم پس حالا آماده رویارویی باش. اگر به‌طور تصادفی، کوسه آنقدر هوش داشته باشد که بفهمد حریف دلفین نمی‌شود و بخواهد در بازی و همکاری با او شرکت کند، دلفین به راحتی او را می‌بخشد و طوری با او رفتار می‌کند که انگار یک دلفین است.

روحیه انعطاف‌پذیری و همکاری دلفینی می‌بایستی در همه ادارات، سازمانها، مؤسسات، مدارس، خانواده‌ها و حتی زوجها تعمیم یابد زیرا همه ما در سطوح مختلف دلفین‌هایی بالقوه هستیم و برای پایان دادن به مسائل ناخوشایند از انعطاف‌پذیری لازم برای تبدیل شدن به یک کوسه برخورداریم ولی این کار باعث نمی‌شود که دوباره به روحیه دلفینی خود بازنگردیم.

در پایان از مدیر مسئول محترم انتشارات هوشمند تدبیر، جناب آقای محمد قجر، که تلاش بی‌وقفه ایشان شرایط چاپ این اثر را فراهم آورد، همچنین از جناب آقای محمود اسدی و سرکار خانم فهیمه حسنوی که زحمت ویرایش را بر عهده داشتند سپاسگزاریم. از مدیر تولید و اجرا آقای هادی کجانی‌حصاری، حروف‌نگار محترم آقای محمدرضا بختیاری و طراح جلد و گرافیک سرکار خانم مریم صالحی سپاس و تمام کسانی که به گونه‌ای در ارائه این اثر شرکت داشتند کمال سپاس و قدردانی را داریم.

با سپاس

گروه مولفان

مقدمه

یک طرف با توجه به رابطه میان «پول» و تغییرات عمومی و نسبی قیمت‌ها، شناخت ماهیت تورم بدون شناخت ماهیت پولف میسر نیست و از طرف دیگر شناخت ماهیت پول هم به نوبه خود بدون توجه به کاربردهای آن و رابطه آنها با یکدیگر میسر نمی‌باشد. پول و کاربردهای متنوع آن در توسعه مبادلات ناحیه‌ای، منطقه‌ای، ملی و جهانی بوده که از این طریق رابطه بین پول‌های ملی کشورهای مختلف، چگونگی مبادله آنها، برابری آنها معین و مشخص می‌گردد.

- تعریف و معرفی ارز

تسویه در تجارت داخلی مستلزم پرداخت و دریافت با پول ملی می‌باشد ولی با توجه به این که تسویه معاملات بین‌المللی معمولاً با پول ملی امکان‌پذیر نمی‌باشد. بنابراین نیاز به ارز یا پول خارجی ضروری می‌باشد.

قدرت خرید کالاها یا خارجی به وسیله پول ملی را اصطلاحاً «ارزش خارجی» آن پول می‌نامند و به هر پول خارجی دیگر به جز پول ملی «پول بیگانه» یا «ارز» گفته می‌شود.

- تراز پرداخت‌ها

مسئله موازنه پرداخت‌های بین‌المللی به رابطه و ماهیت دخل و خرج بین‌المللی کشورها مربوط می‌شود و اهمیت آن برای هر کشوری به میزان گستردگی و عمق پیوندهای اقتصادی و تجاری آن با جهان خارج بستگی دارد. تراز پرداخت‌های یک کشور صورتی از خلاصه کلیه معاملات یک کشور با بقیه کشورهای جهان در ادوار مختلف و ثبت منظم آن در یک دوره معین می‌باشد، حساب تراز پرداخت‌های بین‌المللی نشان‌دهنده نقل و انتقالات دو طرفه انواع کالاها و خدمات، پرداخت‌ها و دریافت‌های بلاعوض یا یک جانبه و اقلام سرمایه‌ای کوتاه‌مدت و بلندمدت میان یک ملت و سایر ملت‌های جهان می‌باشد. هر ورودی ارز به کشور به عنوان منبع ارزی و هر خروجی ارز به عنوان یک مصرف ارزی تلقی می‌گردد که می‌توان آن را به زیرمجموعه‌های زیر تقسیم نمود.

تراز بازرگانی = صادرات کالا - واردات کالا

تراز جاری = صادرات کالا و خدمات - واردات کالا و خدمات

تراز سرمایه = سرمایه‌گذاری و وام خارجی - سرمایه‌گذاری و وام به خارج

تراز اساسی = تراز جاری + تراز سرمایه

معمولاً زمانی از تراز پرداخت‌ها صحبت می‌شود که عدم تعادل در تراز پرداخت‌ها وجود داشته باشد. مازاد تجاری نیز نوعی عدم تعادل است. در بحث عدم تعادل بیشتر کسری تراز پرداخت‌ها مدنظر است و مهم‌ترین ابزار برای تغییر روابط پولی یک کشور می‌باشد.

موازنه پرداخت‌ها
(ارقام به میلیون دلار)

شرح	سال				پنج ماهه		درصد تغییرات
	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۰ - ۱۳۸۱
صادرات	۱۳۱۱۸	۲۱۰۳۰	۲۸۴۶۱	۲۳۹۰۴	۱۱۰۱۹	۹۹۸۴	-۹/۴
نفت و گاز	۹۹۳۳	۱۷۰۸۹	۲۴۲۸۰	۱۹۳۳۹	۹۱۴۴	۸۰۲۶	-۱۲/۲
سایر	۳۱۸۵	۳۴۹۱	۴۱۸۱	۴۵۶۵	۱۸۷۵	۱۹۵۸	۴/۴
واردات	۱۴۲۸۶	۱۳۴۳۳	۱۵۰۸۶	۱۸۱۲۹	۷۵۰۹	۸۷۱۴	۱۶/۰
خدمات	-۱۴۶۹	-۱۵۳۳	-۱۴۸۵	-۴۹۵	-۶۶۳	-۷۵۹	۱۴/۵
دریافت‌ها	۲۰۲۳	۱۳۹۶	۲۰۱۲	۳۴۸۸	۴۳	۹۲۳	۷۰/۰
پرداخت‌ها	۳۴۹۳	۲۹۳۹	۳۴۹۷	۳۹۸۳	۱۲۰۶	۱۶۸۳	۳۹/۵
خالص انتقالات	۲۹۷	۵۲۵	۶۱۰	۷۰۵	۲۶۲	۳۵۵	۳۵/۵
تراز حساب جاری	-۲۱۴۰	۶۵۸۹	۱۲۵۰۰	۵۹۸۵	۳۱۰۹	۸۶۶	-۷۲/۱
حساب سرمایه	۱۱۷۰	-۵۸۴۹	-۴۵۷۳	-۴۰۷	-۱۱۳۷	۱۴۹۶	—
بلندمدت	-۱	-۳۳۴۲۰	-۳۲۱۸	۲۳۶۱	-۲۶۱	۲۱۰۹	—
کوتاه‌مدت	۲۲۷۱	-۲۵۰۲	-۱۳۵۵	-۲۷۶۸	-۸۷۶	-۶۱۳	-۳۰/۰
موازنه کل (تغییر در ذخایر ارزی)	-۱۵۷۲	۱۸۴۵	۶۵۲۹	۴۷۶۰	۲۷۶۲	۳۹۹۴	۴۴/۶

* مأخذ: خلاصه تحولات اقتصادی کشور، ۱۳۸۰، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران